

Te Pipiwharaura, He Kupu Whakamarama.

NAMA 44.

GISBORNE.

OKETOPA 1901.

TE MOUTERE O MŌTITI.

(I tūhīhia no Te Pipiwharaura.)

TE TATA ana ki te 2000 eka te mui o Motiti, he whenua memona, he papa rite. I nga ra o mua i ngaro tonu i te ti, inaianei kua mahia katoatia: ko etahi wahi e takanga ana e te kararehe. Hawhe o te moutere kei te Maori tonu ko te toenga kei te pakeha. Nga kai e mahia ana e te Maori he kaanga, he kumara, he taewa, he hue me era atu kai, he hoihoi a ratou he poaka. Ko nga whenua o nga pakeha kei te takanga o te kau e te hoihoi, he nui. E tata ana ki te 700 eka e mahia ana e nga Maori hei kaanga, 15 eka hei kumara hei taewa, ko te toenga o te whenua hei takanga kararehe. E 60 eka a te pakeha hei kaanga, e 40 eka he tonapi hei aha atu. Teira pea e eke ki te 7,000 peke kaanga a nga Maori i tenei tau. E hanga whare ana, e hanga poti ana ano nga Maori. Kaore e tuturu ana te tere mai a nga tima o te Notana Kaunipene ki konei, na teira kaore e rite ana te tae mai o te meera. Kua mutu te haere mai o nga kai-puke heera.

Te tawhiti o Motiti i Tauranga 10 miro, i Maketu e 9, ki te akau e 6 miro. Hari ai nga Maori i a ratou kai me a ratou hoihoi i runga poti, ko nga pakeha ata tonu ai he tima.

A te Maori ake kai he poaka, he lipi, he kau, he ika, he koura, he pupu, he kina, he manu, he titi. He mahi ano na ratou te patu tohoro, inaianei kua mutu, i te mui o te mahi kaanga, o te hanga whare, o te hari i nga kai ki te tuawhenua.

Kahore he awa nunui o Motiti, engari e 6 nga

awa ririki he puna ano, engari kaore he repo.

Ko te ratou iwi ko Ngatiawa, ko te ingoa hapu ko te Patuwai. Ko te muinga o ratou whare he whare papa, e whakapaipāingia ana a roto, e pai ana te tiaki. E rua o ratou whare runanga, e po patu te roa e 20 te whamui, he mea papa ko runga he tiini, na te Maori nga whakauawenga. I te otinga o tetahi i tenei tau ka kawangia ano.

Kahore he kura o te mouti, engari kua takoto nei atu te kupu a te Kawanatanga kia hanga tetahi, heoi e tuku ana ratou i a ratou tamaitiki ki te tuawhenua kura ai, he mui te uaua o tenei takanga.

No te Hahi katoa o Ingarangi nga Maori, engari ki te tae mai nga mimita o etahi atu hahi ka whakarongo ano ratou.

Kahore e tau ana te huka ki konei, engari he mui te hau. Kaore he ngahere, he si ano he pohutukawa e tipu ana i nga tabataba, he rakau pakeha boki i whakatupuria. E kaha ana te tipu o nga mea katoa ki konei i te momona o te whenua i te pai o te rangi.

No muri iho ano i te whawhai ka timata te mahi a te Maori i te whenua, te whakatupu kaanga, witi. Kahore ano kia okioki te whenua a taen moatia mai tenei ra, kahore he wainakau, otira i tenei tau ki te whakano tera e rua peke kaanga mo te peke kotahi o te tuawhenua e tata mai ana ki te moutere. Na konei ka mohioia te momona o te whenua.

I mea mai te pakeha nana nei nga korero nei i tuku mai ki a matou kia whakaaturia te mui o te aroha me te atawhai o nga Maori o Motiti ki a ia i tonu taenga ki reira. E tino mohioia ana te maauaki i te tangata o nga Maori me nga pakeha o Motiti. ERITA.